

vode. Bržkone so začeli kraj imenovati tako, ker niso razumeli, kaj pomeni beseda Vadine. Vadine je namreč njiva, z deteljo zarasla, ki se potem več ne preorje. Torej isto kot ledina. V tem smislu bi morali reči Ledine.»

Toliko torej o tem v zapisu Andrejke, ki je vse, kar je zapisal, po preji preveril ter dobil podatke in informacije od domačinov, od izobražencev in drugih dobrih poznavalcev. Mož še posebej omenja **Murijeve**, po domače Mlinarjeve, in **Šenkove**, po domače Makekove. V veliki meri je bilo ime odvisno od ljudi, ki so takrat imeli stike z maparji in so bili navadno kar dobri poznavalci naravnih znamenitosti, ostenij in gorskih vrhov; tako je bil eden od najboljših takratnih hribovcev, divjih lovcev, gorskih vodnikov in plezalcev **Jernik-Vršnik**, ki je bil Frischaufov dragoceni sopotnik in vodnik. Prav zaradi takih ljudi se je takrat uveljavilo in je zapisano ime Ledine in se ob razpravah o imenu ni prijel niti moj poznejši predlog, da bi bilo ime Ledenine še najbolj na mestu.

Planinska razhajanja so med drugim tudi pri imenu nekega predela v Alpah, ki so jih leta 1954 začeli imenovati Kamniško-Savinjske. Leta 1876 je po zaslugi Avstrijca **Rudolfa Isslerja** prvič omenjeno ime Savinjsko in Jezersko sedlo; prvi je imel pred tem domače savinjsko ime Vrh Mrzlega dola.

Tudi o Križu in Rinki so pisali, da »sta kakor dvojčka, imata enako obliko in skoro enako višino, samo za sedem metrov je Koroška Rinka višja od Križa«. Pozneje so stvar poenostavili in začeli pisati, da gre za Križ ali Koroško Rinko, čeprav sta to dve koti v neposredni bližini.

Leta 1959 sta bili na karti PZS iz kdo ve kakšnih razlogov zamenjani imeni vrhov Jezersko s Kokrsko. Grintovec je izpodrinil ime Grintavec, kot je namesto imena Storžec zdaj zapisano ime Storžič. Iz imena Mitterspitz je nastala Kranjska Rinka, Kotel se je preimenoval v Tursko goro, ki je bila nekaj časa celo Turška gora. Turski žleb je bil nekaj časa na lokaciji sedanjega Savinjskega sedla.

Vse to je nekaj podobnega kot imenovanje ljudi, ki hodijo v gore, s »planinec«, ki ga v nekaterih okoljih izpodrinja ime »gornik«, o čemer je sicer že leta 1937 pisal **Janez Gregorin**. Že prej so ljudi, ki so hodili po gorah, kar številni imenovali »hribovci«, **J. Wester** pa je tudi že eksperimentalno z uvedbo pojmov »gorovnik« in »gorovništvo«.

Veljalo bi tudi na tem področju narediti red, o čemer bi morali zadnjo besedo seveda povedati najboljši poznavalci, ki bi za slovenske gore in naša planinska območja svetovali tradicionalna in izvirna slovenska imena.

Franc Ekar

Samotni in manj samotni svetniki

K svojemu članku »Samotni in manj samotni svetniki v PV 4/98 se čutim dolžna pripisati nekaj pripomb.

Cerkvica sv. Nikolaja (p.d. Miklava) v Klajnikih je sedaj obnovljena, sliko tega priljubljenega svetnika je izdelal priznan umetnik. Do nje se da priti celo z avtobusom (odcep ceste je na Barenci). Večkrat na leto je tam maša. Sedaj je pod cerkvico celó zidano stranišče.

Na Erzelju sta kar dve cerkvi, ena na Taboru, druga nižje. Obe sta zelo stari. Ena je posvečena sv. Lovrencu, druga sv. Mihaelu. Pripominjam, da smo imeli kar pri treh cerkvah, ki sem jih opisala, nabirko za duševno prizadete. Enkrat smo jo imeli pri sv. Hieronimu, drugič pa pri sv. Nikolaju. Jasno, da smo imeli s seboj tudi nekaj »vozičkarjev«, ki smo jih vse srečno spravili v cerkev. Sv. Nikolaj ima zelo malo klopi. Nekoč smo zanje imeli nabirko tudi pri sv. Katarini pri Štjaku. Vaščani Štjaka so nas pričakali s kruhom in soljo, nato smo z avtobusom odpeljali celo zvon k sv. Katarini in so ga naši prijatelji (saj teh ubogih duševno bolnih ljudi ne moremo imenovati več otroke, večina so že odrasli) s pomočjo nekaterih vaščanov prinesli do cerkvice in na njem pritkavali. Po opravi smo imeli skupno pogostitev v gospodarskem poslopju blizu cerkve. Seveda gre za to zadnje dejanje zahvala vrhovskemu župniku.

Nada Kostanjevic

iz planinske literature

Janez Koprivnik in njegovo »Pohorje«

Delovno zagnani, vestni in neutrudni **Anton Gričnik** je v zadnjih osmih letih posvetil svojemu rodному Pohorju kar štiri zajetne knjige. Prvo, »Zapisi in pričevanja sejalcev« (Lj. 1989, str. 1012), je namenil podrobni in vsestranski predstavitvi svojega rojstnega kraja in njegovega zaledja. V njej je zajeta kronika župnije Sv. Kunigunde na Pohorju (od leta 1955 dalje Gorenje pri Zrečah) in podrobneje zarisana krajevna in župnijska preteklost. Za stoletnico sosednje župnije Sv. Marjete na Keblju (nad Oplotnico) je zbral, dopolnil in uredil njeno kroniko za obdobje 1891–1991, ki je izšla v knjigi z naslovom »Sonca mi daj« (Lj. 1991, str. 289). Pred leti pa je izšlo pri ČZD Kmečki glas, in sicer v zbirki Glasovi, tretje Gričnikovo »pohorsko« delo, »Noč ima svojo moč, Bog pa še večjo« (Lj. 1994, str. 497), s katerim je otel pozabi nekaj nad 1000 pripovedi, zgodb, legend in drugega ljudskega izročila, ki ga je zbral med Pohorci doma ter med razseljenimi po slovenskih mestih in drugih središčih.

Najnovejšo Gričnikovo knjigo »Janez Koprivnik in njegovo Pohorje« je izdala občina Zreče (Celje 1997, str. 511) lansko jesen. Posvečena je enemu od najvidnejših Pohorcev iz zadnje četrtine 19. stoletja ter v letih pred 1. svetovno vojno, ki se je uveljavil na različnih področjih kulturnega, prosvetnega in gospodarskega življenja.

Janez Koprivnik (1849–1912) se je rodil kot kmečki sin v zaselku Gorenje na Pohorju (naselje in župnija Sv. Kunigunda). Šole je obiskoval v Slovenskih Konjicah in Celju ter učiteljske v Mariboru. V Gradcu (Graz) je opravil strokovni učiteljski izpit za učiteljsko usposobljenost ter za učitelja za meščanske šole za področja vzgojeslovja, računstva, prirodopisja

in fizike ter gluhošemstva. Poučeval je na deželni vinarski in sadjarski šoli v Mariboru, Studenicah, na mestni deški šoli v Mariboru, od leta 1888 do upokojitve leta 1909 pa je bil glavni učitelj z naslovom profesor za prirodoslovje in fiziko na mariborskem učiteljskem. Ob upokojitvi je dobil za svoje pionirsko in vsestransko strokovno delo na področju vzgoje in izobraževanja priznanje in naziv »šolski svetnik«.

Gričnikova knjiga, ki pomeni temeljno in dragoceno gradivo ter spodbudo za temeljitejšo monografijo o Janezu Koprivniku, je razdeljena na tri dele. V uvodu sta objavljena spremna misel »Knjigi na pot«, ki jo je v imenu založnika in izdajatelja napisal **Jože Košir**, zreški župan in poslanec Državnega zbora Republike Slovenije, ter Gričnikov uvodni prispevek z naslovom »Značaj svetel kot (pohorski) kristal« (str. 13–23). Prvi del knjige je namenjen prikazu Koprivnikovega življenja (str. 25–173). V prvem razdelku so zbrani in objavljeni članki in prispevki, ki so izšli kot spominski zapisi ob Koprivnikovih jubilejih in smrti v časopisih, revijah, zbornikih in knjigah. V drugem podglavju so objavljena pričevanja živih prič, v tretjem pa spomini sina **inž. Vojka Koprivnika**. Sledi predstavitev Koprivnikovih osebnih dokumentov, ki so v rokopisnem oddelku Univerzitetne knjižnice Maribor. Med drugim ne moremo prezreti povzetka iz rodbinske kronike »Rod Koprivnikov« (str. 160–173), ki jo je sestavil **Adolf Koprivnik** iz Velenja, in srečanja rodbine Koprivnik, ki je bilo konec poletja 1994 v Socki pri Novi Cerkvi.

Drugi del knjige, najobsežnejši, je namenjen prikazu Koprivnikovega pisanja, ki je razpeto med letoma 1880 in 1912 (str. 175–351). Njegovi strokovni in drugi spisi so raztreseni po številnih revijah in časopisih (npr. Popotnik, Kres, Slovenski narod, Pedagoški letopis Slovenske šolske matice, Koledar Mohorjeve družbe, Zabavna knjižnica). Bil je tudi pisec ali soavtor nekaterih šolskih učbenikov in strokovnih priročnikov ter krajših leposlovnih zapisov. Med njimi velja še zlasti omeniti knjigo »Domači vrt-

nar«, ki obsega 140 strani in jo je leta 1903 izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu; izšla je v nakladi 80.000 izvodov. Delo je izredno dragoceno, saj je pomembno vplivalo na videz in podobo kmečkega doma in popestrilo vsakdanjo kmečko prehrano. Vsebinsko izredno razvejene in bogate Koprivnikove publicistične dejavnosti tega sicer predvsem na naravoslovno področje. Prikazuje človeka in otroka v šoli, pogloblja se v živalski in rastlinski svet, zanimalo pa so ga tudi značilne lastnosti posameznih kamnin in rudnin ter njihova gospodarska vloga v vsakdanjem življenju.

V tretjem delu knjige je ponatisnjeno Koprivnikovo »Pohorje«, ki je prva slovenska monografija o tem našem največjem osrednjealpskem hribovju v severovzhodni Sloveniji. Pobudo za nastanek dela o tem našem obsežnem pogorju – Pohorju, ki je Koprivnikovo življenjsko delo, je dal **dr. Vošnjak**, izšlo pa naj bi v zbirki Slovenska zemlja pri Slovenski matici v Ljubljani. Pisatelj je monografijo končal poleti 1908 in čakal na izid dela. Po oceni treh strokovnjakov, ki so pregledali Koprivnikov rokopis in predlagali avtorju potrebne dopolnitve in posodobitve nekaterih poglavij, ni mogoče razbrati, ali se je pisec sploh lotil prepotrebnih dopolnitev in popravkov. V jeseni 1912 se je takratni urednik Planinskega vestnika **dr. Josip Tomižšek** odločil, da bo Koprivnikovo Pohorje v več nadaljevanjih objavil v glasilu Slovenskega planinskega društva. Ko je bil rokopis že v tiskarni, je umrl njegov pisec – prof. J. Koprivnik (9. 12. 1912). Potem je njegovo Pohorje domala v celoti izšlo v Planinskem vestniku leta 1913 in 1914. Samo zaključek monografije je bil objavljen po koncu vojne, leta 1920, v tako imenovani »prehodni številki« Planinskega vestnika 1915–1919 (prim. str. 42 in 48). Ob desetletnici Koprivnikove smrti je Sokolsko društvo Maribor združilo ponatis iz posameznih števil PV in izdalo monografijo »Pohorje« v posebni knjigi. V zadnji Gričnikovi knjigi je Koprivnikovo »Pohorje« tretjič objavljeno.

Monografija Pohorja, ki tudi današnjemu obiskovalcu in gorniku ponuja obilo tehničnih informacij o naši priljubljeni gorski skupini, je sestavljena iz štirih osnovnih delov. V prvem, Zemlja in ljudstvo, so zarisani lega, položaj in meje hribovja, njegove zemljepisne značilnosti, ki se kažejo z razčlenitvijo ozemlja, opisom najpomembnejših vrhov, prevalov in prehodov ter dolin in ravnin. Prikazano je vodovje s posebnim oziranjem na mineralne (rudninske) izvire ter ojezeritve in močvirja. Zelo podrobno je razčlenjena geološka podoba Pohorja, njegova kamninska sestava in pomembnejše rudnine (npr. magnetit, rdeči železovec, limonit, premog) ter podnebje. – Drugi del monografije je posvečen gospodarstvu. V njem so prikazani gozdovi, njihova drevesna in vegetacijska sestava, oblike in načini gozdarjenja ter oris gozdnih živali in zveri. Med njimi velja posebej opozoriti na medveda, volka in risa, ki so bili v preteklosti pomemben člen v verigi pohorskega živalskega sveta. Pregledno so osvetljene posamezne kmetijske panoge z značilnimi oblikami polikulture in samooskrbi namenjene pridelave prehrabnih potrebščin. Na kratko je prikazano prebivalstvo, pa temeljne značajske poteze Pohorčev, njihova zunanja podoba, oblačilna kultura ter letni koledar (ritem) vsakdanjih kmečkih opravil. Zarisan sta tudi oblika in podoba pohorskih hiš (domov) malega posestnika in batarja ter premožnejšega kmeta. – V tretjem delu monografije, ki je namenjen »krajepisju«, so najprej prikazane obpohorske župnije s pomembnejšimi naselji, v naslednjem razdelku pa fare in večji kraji na Pohorju (Sv. Lovrenc = Lovrenc, Ribnica, Sv. Anton = Planina, Sv. Primož, Skomarje, Sv. Kunigunda = Gorenje, Kebelj, Tinje in Sv. Martin = Šmartno na Pohorju).

V četrtem, sklepnem delu monografije, Zgodovinska črtica, je najprej objavljen Koprivnikov splošni zgodovinski oris Pohorja, ki mu sledita z novejšimi in najnovejšimi dopolnitvami Tomižškov in Gričnikovih dostav.

A. Gričnik je prispeval še prikaz Pohorja na nekaterih starejših zemljevidih (Vischer 1678, jožefinski vojaški zemljevid iz obdobja 1763–1787, franciscejski kataster 1824, P. Kozler 1953, C. Hiltl 1893, S. Dimnik 1924, R. Badjura 1924, M. Verk 1954 itd.). Sledi pregled pomembnejše literature o Pohorju ter Slovar posodobitev, uskladiitev ter pojasnil (str. 481–504). Na koncu so krajši povzetki in slovenščini, nemščini in angleščini. Celotno besedilo je jezikovno pregledala A. Belšak, prevod v nemščino je pregledal E. Jeler, v angleščino pa K. Filipič in A. Marinko. Knjiga, ki jo je oblikoval G. Seme, je opremljena z 52 dokumentarnimi fotografijami, 10 skicami in 13 risbami, 5 zemljevidi, tremi tločrti ter tremi naslovnici Koprivnikovih knjig in prikazoma njegovega rokopisa. Delo je natisnila Grafika Gracer d.o.o. v Celju.

A. Gričnik nam je s svojo najnovejšo knjigo osvetlil lik in podobo prof. Janeza Koprivnika, ki je s svojim dragocenim delom zaznamoval razvoj šolstva na slovenskem Štajerskem. Med drugim nam knjiga ponuja vpogled v prizadevanja posameznih razumnikov, ki so s svojim delom bogatili slovensko strokovno izrazje in prispevali k vsestranski uveljavitvi slovenskega jezika.

Obiskovalci Pohorja in gorniki se bomo radi vračali na strani Gričnikovega dela, s katerih nam s kleno besedo, jasnimi mislimi in nazornimi predstavami govori in nas navdušuje naravoslovec Janez Koprivnik.

Milan Natek

Vzporni na gore z naboji duha

Lično opremljena knjiga **Toneta Strojina** »Poti skozi lepote«, ki jo je izdala Družina, obsega 232 strani besedila, vmes pa je 31 barvnih posnetkov. V prvi skupini fotografij so posnetki Triglavskega pogorja, škofjeloški in koroški razgledi, v drugi skupini so posnetki z Matterhorna, Korzike, iz Mehike, s Kanarskega otočja, Islandije in Grenlan-

dije, v tretji skupini pa so posnetki z Durmitorja, Dugega otoka, iz Grčije, z Malega Lošinja in Bijeje stene. Osrednji del knjige obsega 6 poglavij. Pred osrednjim delom sta dva krajša zapisa, napisana kot nekaj prolog; na koncu sta spet krajša teksta, mišljena kot nekaj epiloga; vsebinsko se med seboj dopolnjujeta. Prva tri poglavja osrednjega dela imajo naslove Majhni griči – mostovi k velikim lepotam, Po tujih gorah z domačimi planinami v srcu in Po zemljinah sveta. Ta tri poglavja obsegajo 25 tur (9 po domačih gorah, 13 po evropskih, 3 po patagonskih Andih, Grenlandiji in Islandiji). V naslednjih treh poglavjih – Kjer dom je moj, Pogovori s skalami, vetrovi in morjem, Portreti, razgledi in presoje – je 31 potopisnih enot.

Največ stvarnih opisov je v prvih treh poglavjih osrednjega dela, nekoliko manj v naslednjih treh poglavjih, v prologu in epilogu pa prevladujejo razmišljanja o gorništvu, o kulturi v gorah, o etiki odnosov do narave, gorá, rož, do drugih ljubiteljev gorá, o znanih gornikih-vzorinikih in podobno. V epilogu z vso naklonjenostjo oriše dogodke ob posvečevanju nove Marijine kapelice na Kredarici, o novih zvonovih, svetostno ubrani množici, ki se je teh dogodkov udeležila.

V epilogu je eden izmed zapisov naslovljen Prišel, videl, razumel – zapisal. Vendar pa so le utrinki nastajali sproti, knjiga razmišljanj je nastajala ob orumenelih drobnih zapisih v starih dnevnikih. Šele čas stori, da vsaka misel in vsaka beseda svoje pravo mesto najde ter tako nastane čudežna vezanina dragocenih misli. »Čim bolj se čas odmika,« je avtor zapisal nekje, »globlje je presejana vsebina in samo gorsko zlato se zrcali na rešetkah časa.« Od tod nenehno prehajanje iz stvarnih opisov in refleksijo, nenehno hitenje iz pripovednega sloga v poetičen, iz nezaznamovanega besednega reda v zaznamovanega, iz stvarnega v simbolično in metaforično, iz tvarnega v duhovno.

V katero koli stran se že zalistamo, slednja nas prepriča o temeljni naravnosti gornikovega peresa:

refleksija na grebenih gorá, na snežnikih Grossglocknerja, na švicarskem Breithornu, na belih strminah Mont Blanca, v Pirenejih, Visokih Tatrah, v italijanskih Dolomitih, na ognjeniku Etna, na gorah grškega otočja in celine, na srednjeameriških ugaslih ognjenikih, na Korziki, Sardiniji, Siciliji in Kreti, na eksotični Kapadokiji, ob gorskih jezerih, potokih, slapovih.

Iskal je lepote, tišine, samote – zatrjuje. Iskal je, kar je potreboval, kar bi vzdrnilo njegovo notranjost, da bi odmevali vsi registri v njem. Ko zapisuje, ne gre le za opis, temveč za »kakšno dobro misel«, ki jih gora zaneti v duši in srcu, ali pa prebudi spomin iz prebrane knjige. Denimo **Balzaca**: »Ljubezen do narave je edina, ki ne vara človeškega pričakovanja!« Hoja na vrhove je tudi simbol za življenje, za vzpon navzgor, za pota kvišku. Škrtica ni samo visočina, je hkrati »podoba z drugega planeta... bela, ponosna, oddaljena pod zvezdami«. Vsa pogorja vabijo gornika: »Poslušaj in občuduj tišino!« Prehojene poti med osamelimi kočami v gorah vabijo ljudi k medsebojni povezanosti. »Med kočami v belem so spredene gazi. Da bi bile le tako globoke vezi tudi v človeškem življenju.« Gornišstvo je bolj »zadeva duha, morale in samozavedanja kot pa zmožnost mišic«, je »plezanje navznoter, v sebe, v svojo duhovnost«, pospešuje našo notranjo rast, plemeniti našo »srčno kulturo«.

To so le drobni razgledi po knjigi, izbrani, strnjeni, a dovolj zgovorni.

Jože Zadavec

Tone Strojin, Poti skozi lepote

Ob Strojnovi knjigi se bo publika razdelila: na tiste, ki jim bo neskončno všeč in jo bodo pospremili z vzdihni (poglobljeno bodo doživljali monumentalne lepote, odlomke bodo citirali na proslavah in si jih izpisovali v spominske knjige), na tiste, ki je ne bodo prebrali (popolnoma ji manjka gornških dejanj), in na kritikastre mojega kova, ki že brusimo kremplje, da jih zasadijo v nedolžno belo golobico.